

דפים עח – עט

קכג. מה דין התערובות דלהלן?

- א. דם המעורב במים, לענין זריקה על המזבח ולענין מצות כיסוי.
- ב. דם זבחים שנתערב ביין או בדם חולין.
- ג. שני איסורים בשיעור כזית כל אחד שנבללו זה בזה, ואכלם.
- ד. איסור שנתערב בהתר ויש בו כדי ליתן טעם.
- ה. עיסה העשויה מחטים ומאורז, לענין חיוב חלה ולמצות אכילת מצה.
- ו. תערובת מין במינו – האם יש בה דין ביטול ברוב, והאם יש מקום לשער בטעם או במראה, כאילו היתה זו תערובת מין בשאינו מינו?

א. דם המעורב במים; אם יש בתערובת מראית דם – כשר לזריקה על המזבח. וכגון שנפלו המים לתוך הדם, אבל דם שנפל למים – ראשון ראשון בטל וכבר נדחה הדם ואינו חוזר ונראה לזריקה (רבי יוחנן). ודוקא בקדשים, אבל לענין כיסוי הדם אמר רב פפא: אין 'דחוי' במצוות ובכל אופן שנתערב ויש בו מראית דם – טעון כיסוי.

א. כתבו התוס' (כאן ובחולין פז סע"א ובמנחות כב.): 'מראית דם' ששינוי היינו מראה דם גמור, אבל דהה מראהו אינו כשר [ומ"מ מבואר בסוגיא שגם כשהמים רבים מהדם אפשר שיהא בו מראית דם ואינו בטל].

ויש אומרים שזה רק לענין דם קדשים שהתורה קראתו 'דם' לכך צריך מראה דם גמור, אבל לענין מצות כיסוי אף במראה חלש חייבים לכסותו (עפ"י פרי מגדים יו"ד ק במ"ז א).
ב. אין אומרים 'ראשון ראשון בטל' אם מערה הרבה בשפע, ביותר מפי חבית. ויש סוברים שאפילו מפי חבית אינו בטל רק במערה מתוך צרצור קטן (תוס' עפ"י ע"ז עג).

ג. לענין איסור אכילת דם; יש מי שצדד שלדעת הסוברים דם שבישלו אין עובר עליו מפני שאינו ראוי לכפר על המזבח (ע' מנחות כא.), דם שנתערב במים באופן שאין בו מראה דם, או כשנפל הדם למים שבטל ראשון ראשון אפילו אם נשפך הרבה עד שיש בו מראה דם – מותר מהתורה (ע' מנחת חינוך קמח).

ב. דם המעורב ביין או בדם; לתנא דמתניתין, רואים את היין או דם החולין כאילו היו מים, הלכך אם יש בדם הזבח כשיעור מראית דם במים – כשר לזריקה.

ותלו בגמרא דין זה במחלוקת תנאים, ולרבנן בכרייתא אין אומרים 'רואין' אלא בטל המיעוט ברוב, כיון שאינו ניכר.

לדברי רבי יהודה אין דם מבטל דם, הלכך אפילו טיפה אחת של דם שנפלה לתוך כלי גדול של דם חולין או דם חיה – כשר. (לאביי [דלא כרבא], אין זו דעת רבי יהודה עצמו אלא משום רבן גמליאל אמרה).

לענין איסורי אכילה, מבואר בדברי ריש לקיש ורבא שמין במינו משתער כפי שהוא, ואין אומרים 'רואין' כאילו מעורב במין אחר'. ואף לענין טומאה יש מקומות שאין אומרים 'רואין', ואין לברר טעם החילוק אלא במקום שנאמר במקום שלא נאמר לא נאמר (עפ"י תוס').

ג. שני איסורים שונים שכל אחד מהם שיעורו כזית שנבללו זה בזה, ואכלם; אמר ריש לקיש: פטור ממלקות, כיון שנבללו בלעיסת פיו והבליה אינה אחידה בכל התערובת, הרי אי אפשר שלא ירבה מין אחד על

חברו, והואיל ואין ידוע איזה איסור מהוה את הרוב באותה בלילה ואיזה מהמיעוט שנתבטל, הרי זו התראת ספק.

כן פרש"י. והתוס' כתבו שאם התרו בו משום שניהם – אין כאן התראת ספק, מאחר וודאי שעבר על אחד מהם. ועוד כתבו שבאופן זה פטור אפילו אם התראת ספק שמה התראה מפני שהמיעוט הבטל אינו משלים את האיסור לשיעור חיוב [אלא אם כן אכל שני הכזיתים בכדי אכילת פרס].

ועל כן פרשו באופנים אחרים, כגון שאכל שתי אכילות, באכילה אחת יש רוב נותר ומיעוט פיגול ויש בנותר כזית ויותר, ובאחת יש רוב פיגול ומיעוט נותר ויש בפיגול כזית, והתרו בו על אחת משום פיגול ועל אחת משום נותר, אך אין ידוע באיזה אכילה הרוב נותר ובאיזה הרוב פיגול.

והסיקו לפרש, דוקא כששני האיסורים היו מאותו המין ואין ניכרים עפ"י טעמיהם, אבל מין בשאינו מין – אין המיעוט בטל ברוב מפני שניכר בטעם, וכדלהלן. ולפי דעת תנאים אחת אפילו במין במינו רואין כאילו היה אינו מינו, כנ"ל.

רבי אלעזר חולק על ריש לקיש וסובר שאיסורים אינם מבטלים זה את זה (וכן דעת רבי יוחנן בירושלמי ריש חלה).

כן פסק הרמב"ם (פסוה"מ יח, כ). ואולם בטוש"ע (יו"ד צח) אין נראה כן. גם בה"ג (הל' דם) הביא שאיסורים מבטלים זה את זה, וכדברי ריש לקיש.

ד. מהמבואר במסקנת הסוגיא נראה שאיסור הנותן טעם בהתר – אסורה התערובת כולה מן התורה. ונחלקו דעות הראשונים להלכה האם לוקים עליה (ר"ת ועוד). – עכ"פ כשיש כזית מן האיסור בכדי אכילת פרס) או איסור עשה הוא (ר"י מאורלינש), או אינו אלא מדרבנן (רש"י ורמב"ם). ע"ע בפירוט בע"ז סו-סח.

ה. עיסה העשויה מחטים ומאורז; אם יש בה טעם דגן – חייבת בחלה [וי"א רק אם יש בדגן כשיעור חלה. רשב"ג תוספתא חלה ב ובירושלמי שם. ויש ראשונים שפסקו כן להלכה. ראב"ד בכורים ו, יא, רמב"ן ורשב"א] ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח.

א. נחלקו אמוראים בירושלמי (ריש חלה) אם רק בחטה הדברים אמורים, שהיא גורת את האורז עמה, או אף בשעורה [ובשאר מיני דגן] עם אורז. ונחלקו הראשונים כאשר אין דין 'גרירה', כגון בשאר מינים; האם משום 'טעם כעיקר' מתחייבת העיסה כולה בחלה, שאף המין הפטור שבתוכה נעשה כדין הדגן (עפ"י הרא"ש סוף הל' חלה, כהסבר הלחם חמודות' שם, וכן נראית דעת הש"ך והפר"ח יו"ד שכד ועוד. ואולם יש אומרים שאף הרא"ש לא אמר לחייב בחלה, כיון שללא 'גרירה' אינו בא לידי חמץ, וכשם שאינו יוצא בה ידי חובת מצה. עפ"י פמ"ג חו"א ועוד), או שמא ללא דין 'גרירה' אין המין הפטור משלים לשיעור כדי לחייב בחלה (רמב"ן הל' חלה).

ב. למצות מצה, התוס' בתירוץ אחד כתבו שצריך לאכול הרבה באופן שיש טעם כזית מן הדגן, אבל אם יאכל כזית בדקדוק, אפשר שטעם האורז יבטל קצת מטעם ה'כזית'. ויש מי שאומר שצריך שיאכל הרבה כדי שיהא בתוך אכילתו כזית דגן בכדי אכילת פרס (עפ"י ראב"ד חמץ ומצה ו, ה).

ורוב הפוסקים נוקטים שאין חייב לאכול יותר מכזית בסך הכל. אך יש אומרים שזה דוקא

כאשר יחס תערובת הדגן הוא כזית בכדי אכילת פרס (= שלש או ארבע ביצים), אבל אם הדגן מועט אינו יוצא ידי חובתו גם אם יש בתערובת טעם דגן (עפ"י ר"ח רשב"א ואו"ז). ויש מי שחולק ומתיר בכל אופן, ודוקא באורו וקמח חטה שהאורו נגרר אחר החטים (עפ"י רמב"ן, מהירושלמי ריש חלה). וכיו"ב נחלקו הראשונים להלכה לענין חיוב חלה. ישנה דעה האומרת שעיקר דין זה שנוי במחלוקת, ולדעת ברייתא אחת אין אדם יוצא ידי חובתו בעיסה שיש בה דגן מעורב באורו, אפילו הוא נותן טעם (עפ"י תוס' מנחות כג: ד"ה אלא. וכן לענין חלה, לדעת רב הילא (בירושלמי חלה ג, ה ובמפרשים), אין העיסה חייבת עד שיהא רובה דגן וטעמה דגן).

1. תערובת מין במינו; לדברי רבי יהודה (משום רבן גמליאל. ולרבא – גם הוא עצמו סובר כן. וכ"מ בכל הגמרא. תוס') אינו בטל כלל. לחכמים – בטל ברוב. [ומדרבנן הצריכו ששים, אטו תערובת מין בשאינו מינו. עפ"י חולין צז: ע"ז עד].

- א. רוב הראשונים פוסקים כן, שתערובת מין במינו [לח בלח] בששים מדרבנן. וכן הסכמת הפוסקים (יו"ד צח) להלכה [כרבי יוחנן וריש לקיש בע"ז עד]. ואולם רש"י (כפסחים ל ובחולין צז קטז) פוסק כדברי רבי יהודה [ורב ושמואל בע"ז עד] שמין בינו לא בטל.
 - ב. יש אומרים שלא אמר רבי יהודה אלא בתערובת לח בלח, אבל יבש ביבש – ברוב (עתוס' לעיל עג ומנחות כב; שו"ת הרשב"א ח"א תרצח).
 - ג. נחלקו הפוסקים האם באיסורים דרבנן מודה רבי יהודה שמין במינו בטל אם לאו (וע' שער המלך מאכ"א טו; רש"ש ומלא הרועים חולין קטז).
 - ד. טבל ויין נסך בתערובת מין במינו – אוסרים בכל שהן (ע' ע"ז עג עד).
- ולדעת תנא דמתניתין רואים כאילו היה מין / מראה אחר, ואם היה ניכר אז – אינו בטל (ודוקא לענין קדשים או טבילה, ולא לענין איסורי אכילה, כנ"ל).

קכד. כלי טמא שיש בתוכו המשקין דלהלן – האם כשר לטובלו עמהם במקוה? יין לבן, יין אדום, רוק, מי רגלים, מי חטאת.

טבילת כלי שיש בתוכו משקים שונים; –

ביין לבן – לדברי תנא קמא הולכים אחר הרוב. כלומר אם כשמכניסו למקוה רוב המשקין שבתוכו הינם מים – כשר לטובלו כך, ואם הרוב הוא יין – פסול. לרבי יהודה רואים כאילו היה זה יין אדום, ודינו כלהלן.

א. כתבו התוס': דוקא ביין רפה או מזוג אבל יין חי חזק, גם אם המים רבים עליו, כל שהוא כשיעור מזיגת היין – הרי הוא יין לכל דבר ופסול לטבילה.

ב. הלכה כחכמים (עפ"י רמב"ם וראב"ד מקואות ג, יט).

יין אדום – כל שניכר מראהו בתוך הכלי, הגם שהמים הם הרוב – פסול. ואם לאו כשר.

וכן הדין בשמן ושאר משקים, אם נשתנה מראהם כשהכניס הכלי למים – עלתה לו טבילה, ואם לאו – פסול (ע' מקואות י, ובראשונים; רמב"ם מקואות ג, יח).

רוק – אפילו במיעוטו הריהו חוצץ בין הכלי למים מפני סמיכותו, וכאילו לא טבל.

מי רגלים – משמע בסוגיא שהדבר שנוי במחלוקת תנאים.

לפרש"י, לרבי יהודה כשר לטובלו אפילו הכלי מלא בהם, שרואים אותם כאילו היו מים ממש. ולחכמים החולקים על סברת 'רואין' – פסול, כל שמראהו ניכר וכ"ג).
לפרוש התוס', לר' יהודה רואין כאילו היה יין אדום, כי מ"ר אינם נחשבים כמין המים. ולת"ק תלוי אם מראהו ניכר בכלי – פסול, ואם לאו – כשר.
מי חטאת – כל שהמים הרגילים מרובים ממני החטאת – כשר. אך לדעת הסובר מין במינו אינו בטל – אין כשר אפילו הם מועטים (ואין מועיילה השקתם למי המקוה, משום חשיבותם או משום שאין זריעה להקדש. ערש"י ותוס'). ורק בכלי שנמא גבו ולא תוכו (בטומאת משקין מדרבנן), כיון שרבו המים הרגילים – כשר (רבא).
בתוס' משמע שלתנא דמתניתין אין להכשיר ברוב מי חטאת אלא רואים כאילו היה יין אדום, וכל שיש בהם שיעור שהיה ניכר בכלי – פסול לטבול.

דף עט

קכה. א. מהו דין טומאתו של עביט מי רגלים של זב?
ב. המסיט פשתן שטוואתו נדה – האם נטמא בכך?

א. עביט של חרס הבלוע במי רגלים של הזב, חרסיו מטמאים במשא. נתן בהם מים שלש פעמים – טהור, שכבר נפלטו המ"ר. נשתמש בו אדם אחר ללא נתינת מים – לדברי תנא קמא [שהוא רבי יהודה]: טמא אפילו נשתמש בו הרבה, שסובר מין במינו לא בטל. רבי אליעזר בן יעקב מטהר לאחר שלש פעמים של שימוש.
וכן הלכה, שמשנת ראב"י קב ונקי. ומכאן ראייה לר"ת שמין במינו – בטל (תוס'. וכ"פ הרמב"ם).
ודעת רש"י להלכה שמין במינו אינו בטל.

ב. פשתן שטוואתו נדה – המסיט טהור, שהרוק אינו מטמא כשהוא יבש. ואם היה לח – טמא. נתנוהו במים ורבו עליו – לדעת חכמים טהור ולר"י טמא (עפ"י התוס'), ואפילו נתנו בו מים כמה פעמים – לפי שהרוק חודר היטב בפשתן וקשה לצאת, לפיכך אינו נפלט בנתינת מים ג' פעמים [בניגוד למי רגלים שבהרס הנ"ל].

קכו. דם פסולים או דם התמצית שנתערב בדם זבח כשר – האם זורקים את הדם על המזבח?

דם פסולים ודם התמצית שנתערבו בדם; אפילו יש בדם הכשר כדי לבטלם – יישפך לאמה, גזרת חכמים היא (אטו תערובת שאין בה כשיעור ביטול, או שמא ישירו זריקת דם פסולים ודם התמצית בפני עצמם. ערש"י ותוס'). לדברי רבי אליעזר כהסבר רב זביד, שניהם ייזרקו על המזבח, שלא גזרו חכמים לפסול קדשים. ולהסבר רב פפא, בדם התמצית כשר (שאינו מצוי שיהא רבה על דם הנפש, לפיכך לא גזרו בו), ובדם פסולים – פסול מגזרה דרבנן.
לדברי הכל אם לא נמלך ונתן – כשר (כאשר יש שיעור בדם הכשר שאינו בטל, כגון כדי שיהא ניכר במים לת"ק) או כשהוא רוב (למאן דלית ליה 'רואין'). ולרבי יהודה די אפילו במשהו דם כשר, שמין במינו לא בטיל. (ואפשר שלר"י כשר אפילו לכתחילה לזרוק. עתוס').